فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی، سال اول، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۹، پیاپی ۳

شاپای الکترونیکی: ۲۳۲۵-۲۷۱۷ Doi:10.29252/gsma.1.3.81

http://gsma.lu.ac.ir

صفحات ۹۵-۸۱

تبیین نقش مدیریت محلی در تحولات کالبدی ـ فضایی روستاهای شهرستان رودسر

زینب علیزاده، دانش‌آموخته دکتری گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

عیسی پور رمضان*[۱]، استادیار گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

نصرالله مولایی هشتجین، استاد گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۸/۱۷ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۹/۲۷

چکیده

مدیریت روستایی از زمان شکل‌گیری و ارائه خدمات به روستائیان، نقش قابل توجه‌ای در تحولات روستاهای کشور داشته است. از این‌رو، هدف از این مقاله بررسی و تبیین نقش مدیریت محلی در تحولات کالبدی ـ فضایی روستاهای شهرستان رودسر در استان گیلان است. روش تحقیق توصیفی ـ تحلیلی و شیوه جمع‌آوری داده‌ها بصورت میدانی (پرسشنامه) و کتابخانه‌ای بود. جامعه آماری این پژوهش را ۱۸۷ روستای شهرستان رودسر تشکیل می‌دهد که حجم نمونه با شیوه نمونه‌گیری تصادفی - سهمیه‌ای براساس نواحی جغرافیایی شهرستان (ساحلی، جلگه‌ای، کوهپایه‌ای و کوهستانی) محاسبه شد که مجموعاً شامل ۲۰ درصد از روستاهایی بود که دارای دهیاری هستند. این روستاها پس از طبقه‌بندی در سه طبقه جمعیتی انتخاب شدند و در مجموع ۳۴۵ پرسشنامه در سطح ۳۶ روستا تکمیل شد. برای تحلیل داده‌ها از نرم-افزار $SPSS_{20}$ و آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. یافته‌ها نشان داد شهرستان رودسر نیز همانند شهرستان‌های دیگر استان گیلان دارای مدیریت در قالب دهیاری است. مردم روستا دارای کمبودها و مشکلاتی در امور نهادی و مدیریتی هستند و به طورکلی وضعیت مدیریت در روستا در حد متوسط تا بسیار خوب قرار دارد. موضوع تغییر کاربری اراضی زراعی و باغی در شهرستان رودسر و حتی در اغلب نواحی استان گیلان به‌واسطهٔ ماهیت انبوه و خودجوش گردشگری به وضوح قابل مشاهده است (ساخت مجتمع‌های رفاهی، پارک‌های روستایی و غیره). همچنین، بر طبق نتایج، مشارکت و همکاری روستاییان با دستگاه‌های ذیربط در نگهداری و تسطیح راه‌های واقع در حریم اراضی روستا دارای بالاترین درجه اهمیت و بهبود وضع محیط زیست روستا برای رفاه ساکنان محلی پایین‌ترین رتبه اهمیت را در نقش مدیریت محلی در تحولات کالبدی ـ فضایی روستاها داراست.

واژگان کلیدی: مدیریت روستایی، تحولات کالبدی، تحولات فضایی، شهرستان رودسر.

* نویسنده مسئول Email: pourramazan@iaurasht.ac.ir [۱]

نحوه استنادهی به مقاله:

علیزاده، زینب، پوررمضان، عیسی، مولایی هشتجین، نصرالله (۱۳۹۹). تبیین نقش مدیریت محلی در تحولات کالبدی ـ فقضایی روستاهای شهرستان رودسر. مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی. سال اول، شماره ۳ (۳). صص ۹۵-۸۱ Doi:10.29252/gsma.1.3.81

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]

[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]

[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

۱. مقدمه

جوامع روستایی ایران ازگذشته‌های دور، همانند سایر جوامع انسانی، متناسب با اوضاع و احوال اقتصادی، اجتماعی و سیاسی زمان خود، از سلسله مراتب مدیریتی و نظام اجتماعی برخوردار بوده‌اند. بررسی مدیریت روستایی در ایران نشان می‌دهد تحولات بسیاری در این زمینه رخ داده و مدیریت روستایی فراز و نشیب‌های فراوان را پشت سرگذاشته است و در طی دوره های مدیریتی تاثیرات متفاوتی پذیرفته است (بدری، ۱۳۹۳: ۲۷۷).

مدیریت روستایی در فرایند توسعه روستایی یکپارچه و پایدار، نقش اساسی دارد. بانک جهانی[1] (۲۰۰۹) مدیریت روستایی را به معنی برنامه‌ریزی برای روستا، سازماندهی اقدامات توسعه‌ای، هماهنگی و نظارت بر اقدامات انجام شده می‌داند. وودز (۲۰۰۵)[2] مدیریت روستایی از دورهٔ پدرسالاری در اوایل قرن بیستم به دورهٔ دولت‌گرا در اواسط قرن بیستم و به دورهٔ جدید حکمروایی در آستانهٔ قرن بیست و یکم تغییر یافته است. این گذار هم بازتاب بخشی از بازساخت روستایی است و هم الزامی مهم برای شکل‌گیری و اجرای سیاست روستایی، ساماندهی جوامع، اقتصاد، محیط‌های روستایی و توزیع قدرت در نواحی روستایی می‌باشد. به عبارتی، مدیریت روستایی فرایند سازمان‌دهی و هدایت جامعه روستایی به کمک شکل دادن به سازمان‌ها و نهادهاست. این سازمان‌ها و نهادها، ابزار یا وسایل تأمین هدف‌های جامعه روستایی است که مردم آن را ترسیم می‌کنند و می‌پذیرند. دهیاری‌ها از بدو تشکیل تاکنون با استفاده از همیاری و مشارکت مردم و کمک‌های دولتی برای رفع نیازهای عمومی، جمع‌آوری زباله، ارائه خدمات عمومی و توسعه معابر اقداماتی انجام داده‌اند. اجرای طرح هادی، برنامه خدمات عمومی، اجتماعی و اقتصادی، سه فعالیت عمده دهیاری‌ها را تشکیل می‌دهد (پوررمضان، ۱۳۸۹: ۶۹).

پارکر فالت[3] (۱۹۹۸) در ابتدای کتاب "پروژهٔ هنر انجام دادن کارها" مدیریت روستایی را تعریف می‌کند. در این تعریف بر روی پنج موضوع کلیدی: انجام دادن کار با دیگران و از طریق آنها، دستیابی به اهداف سازمانی، موازنهٔ اثربخشی و کارایی، استفادهٔ بهینه از منابع محدود و نهایتاً سازگاری با محیط متغیر تأکید شده است (علاقه‌بند، ۱۳۹۰). هوگلاند[4] (۲۰۰۱)، در کتاب زمین و انقلاب در ایران آورده است که تفاوت‌های اجتماعی میان ساکنان روستا به‌طور نسبی چندان زیاد نبوده اداره امور عمومی روستا بر عهده کدخدا بوده است. همچنین مک‌کافری[5] (۲۰۰۵) و دنیس[6] (۲۰۰۵) نیز عوامل چهارگانه‌ی محیط و امکانات فیزیکی، مهارت‌ها و آموزش‌های مورد نیاز، ارزیابی عملکرد و انتظارات شغلی را در بهبود عملکرد مدیریت روستایی مؤثر دانسته‌اند (هوگلاند، ۱۳۹۲).

آخرین قانون در زمینه مدیریت روستایی در ایران تحت عنوان (تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشوری و انتخاب شهرداران) در سال ۱۳۷۵ به تصویب رسید. بر اساس این قانون، مدیریت روستاها همچنان بر عهده شورای اسلامی روستا است. این شورا در روستاهای تا ۱۵۰۰ نفر جمعیت ۳ نفر و در روستاهای با بیش از ۱۵۰۰ نفر جمعیت ۵ نفر عضو دارد (کلانتری، ۱۳۸۴: ۴۳).

بررسی نقش و کارکرد مدیریت محلی در همه‌ی این دوره‌ها مبین این واقعیت است که رسیدگی به امور کالبدی روستا، از سال‌های بسیار دور تاکنون، جزء وظایف اصلی

[1] World Bank
[2] Woods
[3] Parker Follett
[4] Hooglund
[5] Maccaffery
[6] Dennis

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]
[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

مدیران روستا بوده است (بدری و نعمتی، ۱۳۸۶: ۱۰۱). در توسعه‌ی کالبدی تلاش می‌شود از طریق برنامه‌ی کالبدی فرایندهای اجتماعی هدایت شود. بنابراین هدایت پویش‌های اجتماعی با بهره‌برداری مفیدتر از فضا و محیط طبیعی برای زندگی انسان میسر است، از این‌رو توسعه‌ی کالبدی هم به عنصر فضا و هم به جامعه مربوط می‌شود. به عبارتی، برنامه‌ریزی توسعه‌ی کالبدی در سکونتگاه‌های روستایی جست‌وجویی است برای مطلوب‌ترین حالت سازگاری بین فضا و جامعه به نفع جامعه (پورطاهری و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۳) و دهیار و شورای اسلامی وظیفه این هماهنگی و سازش را بر عهده دارد (مقیمی، ۱۳۸۲: ۳۲). بنابراین؛ مدیریت مهمترین عامل در حیات، رشد، بالندگی و یا مرگ یک جامعه است و روند حرکت از وضع موجود به سوی وضع مطلوب را کنترل می‌کند (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶: ۴۸).

بنابراین، وجود مدیریت محلی به عنوان یک نهاد عمومی غیردولتی در کشور از جمله اقداماتی است که به منظور سپردن امور مردم به مردم صورت گرفته است با وجود آنکه جوامع روستایی از گذشته های دور به نوعی دارای مشارکت های جمعی و گروهی بوده اند اما ایجاد نهادی با ساز و کار دهیاری دارای تعامل ویژه‌ای با شورا و نهادهای دولتی(بخشداری، فرمانداری و استانداری) است و به استناد ماده واحده قانون، تاسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاها مصوب ۱۳۷۷/۴/۱۴ برای ساماندهی و مدیریت امور عمومی روستا پا به عرصه وجود نهاد. حال بعد از گذشت چند دهه روستاها به کمک مدیران روستایی تغییرات زیادی شامل شده‌اند از جمله بافت کالبدی روستاها علاوه بر دخالت مستقیم افراد جامعه از عوامل محیطی نیز تأثیر می پذیرند. شدت تأثیرگذاری این عوامل گاه بواسطه توانایی های انسانی کاهش می یابد ولی همواره تأثیرات خود را بر شکل بندی کالبد و سازمان فضایی روستا حفظ می‌کند. از این رو می‌بایست سازمان فضایی مطلوبی برای استقرار مساکن این نواحی پدید آید تا شرایط برای بهره‌برداری بهینه از منابع وامکانات محیطی فراهم شود و روند توسعه اقتصادی -اجتماعی آنها تسریع گردد (پور رمضان، ۱۳۸۹: ۶۹). بنابراین خصوصیات کالبدی روستاها تحت تأثیر دو گروه کلی عوامل مرتبط با محیط یا طبیعت و انسان شکل می‌گیرد از جمله عوامل انسانی تأثیرگذار در کالبد روستاها مدیریت روستایی است که در سالهای اخیر مدیران موجب تغییرات زیادی در مسکن ، راه ارتباطی و سایر عناصر کالبدی روستاها شده‌اند. شهرستان رودسر در شرق استان گیلان قرار دارد که نتیجه فعالیت دو دهه تلاش دهیاران در این محدوده تغییرات کالبدی است که در مناطق مختلف روستایی به چشم می خورد به همین جهت در این مقاله به این سؤال اساسی پاسخ داده شود که مدیریت محلی در تحولات کالبدی- فضایی روستاهای شهرستان رودسر در دو دهه تا چه حد نقش داشته است؟ و هدف اصلی بررسی نقش مدیران در تحولات کالبدی است.

براساس متون و کتاب‌های مندرج در حوزه برنامه ریزی روستایی بافت کالبدی روستاها علاوه بر دخالت مستقیم افراد جامعه از عوامل محیطی نیز تأثیر می‌پذیرند. شدت تأثیرگذاری این عوامل گاه به واسطه توانایی‌های انسانی کاهش می‌یابد ولی همواره تأثیرات خود را بر شکل‌بندی کالبد و سازمان فضایی روستا حفظ می‌کند. بنابراین خصوصیات کالبدی روستاها تحت تأثیر دو گروه کلی عوامل مرتبط با محیط یا طبیعت یا انسان شکل می‌گیرد. روستاها تکامل و توسعه خود را طی دو فرآیند مبتنی بر حرکت طبیعی یا ارگانیگ و برنامه‌ریزی از پیش طراحی شده دنبال می‌کنند. در شکل نخست روستاها بر اساس تعامل بین عوامل طبیعی و انسانی شکل میگیرند و تکامل می‌یابند. در این شکل گرچه برنامه‌ای شبیه آنچه در دوره معاصر در

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]
[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

ادبیات برنامه‌ریزی روستایی درک می‌شود، وجود ندارد ولی انسان‌ها بر اساس تجربه و خرد جمعی، روستاها را به گونه‌ای که نیازهای آنها را تأمین سازد، شکل می‌دهند. (احمدیان و همکاران، ۱۳۸۷ : ۱۶)

در تعاریفی که از امور عمومی فضاهای کالبدی روستاها صورت می‌گیرد، فعالیت‌هایی چون بهبود نظافت محیط، حفظ و نگهداری و بهره‌برداری از زیرساخت‌ها (آب، برق، گاز، تلفن)، فضاهای سبز محلی، آتش نشانی، امور بهداشتی و آموزشی و فرهنگی وغیره که طی یک ماده و ۴۸ بند در قانون برای دهیاران و یا مدیران محلی آمده است (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های وزارت کشور، ۱۳۸۴: ۲۴).

روستاها به وسیله کارکرد اساسی خود که تأمین کننده بسیاری از نیازهای زیستی و اقتصادی جامعه روستایی هستند، از خصیصه پویایی و تغییر دائمی برخوردارند. پویایی روستاها در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و فضایی قابل بررسی و ملاحظه است. این خصیصه از پویایی افراد و گروه‌های جامعه انسانی روستایی برای اعمال نگرش و علایق خود در ساخت کالبدهای فعالیت وشکل دادن به کالبد و فضای مورد استفاده و تصمیمات در حال تغییر آن‌ها برای رویارویی با عوامل محدود کننده تمایلات خود در شکل دادن به فضا و کالبد روستا ناشی می‌شود. بنابراین پذیرش پویایی و تغییر دائمی برای جامعه انسانی موجب الزام به پذیرش تغییرات دائمی و پویایی روستا در ابعاد مختلف آن است (احمدیان، ۱۳۸۹: ۱۷-۱۶).

بعد از انقلاب اسلامی، وظیفه‌ی مدیریت روستایی بر عهده‌ی شورای اسلامی روستا قرار گرفت؛ اما به مدت بیست سال بدون بازوی اجرایی به فعالیت خود ادامه داد تا اینکه با برگزاری انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا در اسفند ماه ۱۳۷۷ و با تصویب قانون تأسیس دهیاری‌ها در همان سال، دهیاری به‌منزله‌ی بازوی اجرایی شورای اسلامی روستا، در کنار این نهاد ملی، در رأس پیکان مدیریت روستایی قرار گرفت و طی دهه‌های اخیر تغییرات و تحولات متعددی در عرصه‌ی نهاد تصمیم‌گیری و اجرایی (شورای اسلامی روستا و دهیاری) به وجود آمد. بررسی نقش و کارکرد مدیریت محلی در همه‌ی این دوره‌ها مبین این واقعیت است که رسیدگی به امور کالبدی روستا، از سال‌های بسیار دور تاکنون، جزء وظایف اصلی مدیران روستا بوده است (بدری و نعمتی، ۱۳۸۶: ۱۰۱). لذا برنامه‌ریزی توسعه‌ی کالبدی، علاوه بر اینکه کوششی برای جهت بخشیدن به تکامل محیط زندگی بشر می باشد، بازتاب تکامل زندگی اجتماعی نیز محسوب می‌شود. توسعه‌ی کالبدی در روستاها عمدتاً با ساختار کالبدی مناطق روستایی مرتبط است و آنگاه با مضامین و مؤلفه‌هایی چون کاربری اراضی، ارتباطات و حمل‌ونقل، تأسیسات و تجهیزات زیربنایی، مسکن، کار، تفریح، گردشگری، و رفاه عمومی که روستاییان به تنهایی قادر به تأمین آن نیستند، در ارتباط قرار می‌گیرد (پورطاهری و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۳). در جدول (۱) بطور خلاصه به برخی از مطالعات انجام شده در زمینه مدیریت روستایی اشاره شده است.

جدول ۱. برخی از مطالعات انجام شده در زمینه مدیریت روستایی

محققان و سال	عنوان تحقیق	نتایج تحقیق
ریست و همکاران (۲۰۰۷)	بررسی مدیریت روستایی و توسعه پایدار و توسعه منابع در مناطق روستایی هند، بولیوی و مالی	از نظر این افراد مدیریت روستایی موجب توسعه کشاورزی و کشاورزی پایدار در سطح روستاهای این کشورها شده است
بانک جهانی (۲۰۰۹)	توسعه در سکونتگاههای واشنگتن	عواملی نظیر زمان ناکافی، عدم همکاری دیگران، کمبود امکانات، تجهیزات و ابزار مناسب باعث کاهش عملکرد شغلی افراد

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]
[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

ادامه جدول ۱. برخی از مطالعات انجام شده در زمینه مدیریت روستایی

محققان و سال	عنوان تحقیق	نتایج تحقیق
حسنلو (۱۳۹۷)	ارزیابی نقش مدیریت روستایی در پایداری روستاها مطالعهٔ موردی دهستان دستجرده شهرستان طارم	یافته ها نشان میدهد که بیشترین عملکرد مدیران محلی در زمینهٔ بعد فضایی-کالبدی بوده است.
پور رمضان (۱۳۹۵)	بررسی و ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها از دیدگاه روستاییان با بهره‌گیری از مدل کانو در روستاهای شهرستان رشت	عملکرد دهیاری به ترتیب، در نیازهای اساسی، عملکردی و هیجانی دارای ضریب رضایت بیشتری بوده است
عنابستانی و همکاران (۱۳۹۲)	مدیریت نوین روستایی و نقش آن در تحول مساکن با توجه بر عملکرد دهیاران (مطالعه موردی: دهستان میش خاص شهرستان ایلام)	سکونتگاه‌های روستایی به عنوان چشم انداز فرهنگی حاصل از تعامل بین انسان و محیط در طی فرآیندهای متاثر از عوامل و نیروهای بیرونی دچار تغییر و تحولاتی در بافت کالبدی–فضایی خود شده اند.
امیرانتخابی (۱۳۹۲)	تحولات کالبدی فضایی روستاهای گیلان	گرایش روزافزون ساکنین روستاها به تغییر کاربری اراضی زراعی و تبدیل آنها به قطعات قابل فروش زمین برای احداث خانه های دوم بود .این فرایند، ضمن تغییر بافت اجتماعی فرهنگی روستاهای ناحیه، به تغییر چشمانداز روستایی، تحول بافت کالبدی و تغییر ساختاری کارکردی روستاها انجامیده است.
استعلاجی (۱۳۹۱)	تدوین الگوی مطلوب مدیریت نوین توسعه روستایی ایران	به ضعفهای ساختاری و تشکیلات، انجام نشدن تمرکززدایی مناسب و مشارکت واقعی مردم در وضعیت فعلی دهیاری‌ها اشاره کرد.
فراهانی و رستم خانی (۱۳۹۱)	بررسی و ارزیابی نقش دهیاری ها بر کیفیت زندگی روستاییان دهستان کرسف شهرستان خدابنده	از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی بین روستاهای دارای دهیاری با روستاهای بدون دهیاری تفاوت معناداری وجود دارد.
عنابستانی و حاتمی‌نژاد (۱۳۹۱)	بررسی مدیریت نوین روستایی	دهیاران با همکاری در تهیه و اجرای طرح های هادی روستایی و جلب مشارکت های مردمی در اجرای هرچه بهتر این طرح ها، نقش بسزایی در تحولات خانه های روستاهای مورد مطالعه که طرح هادی در آنها پیاده شده بود، داشتند.
بدری (۱۳۹۰)	چالش‌های مدیریت روستایی در ایران و ارایه سیاست-های راهبردی	به بررسی دوره‌های مختلف مدیریت روستایی در ایران اشاره نموده است و برای چالشهای موجود راهکارهایی را پیشنهاد نموده است.
حسنوند (۱۳۹۰)	شناسایی مشکلات و موانع موفقیت دهیاری‌ها در شهرستان سلسلهٔ استان لرستان	مهم ترین مانع عملکرد صحیح دهیاری ها، موانع اجرایی و پشتیبانی هستند و مشکلات مالی و اجتماعی، و مشکلات مختص فرد دهیار، و موانع قانونی در رتبه های بعدی قرار دارند.
مولایی هشتجین (۱۳۹۰)	نقش مدیریت محلی در برنامه‌ریزی کالبدی روستاهای ایران	برخلاف پیش بینی‌های اولیه، متغیرهای نوع همکاری و سابقه مدیریت روستایی که در ابتدا تصور می‌شد باید نقش مهمی را در تبیین میزان فعالیت دهیاران داشته باشند، رابطه ی با آن ندارند.

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

۲. روش تحقیق

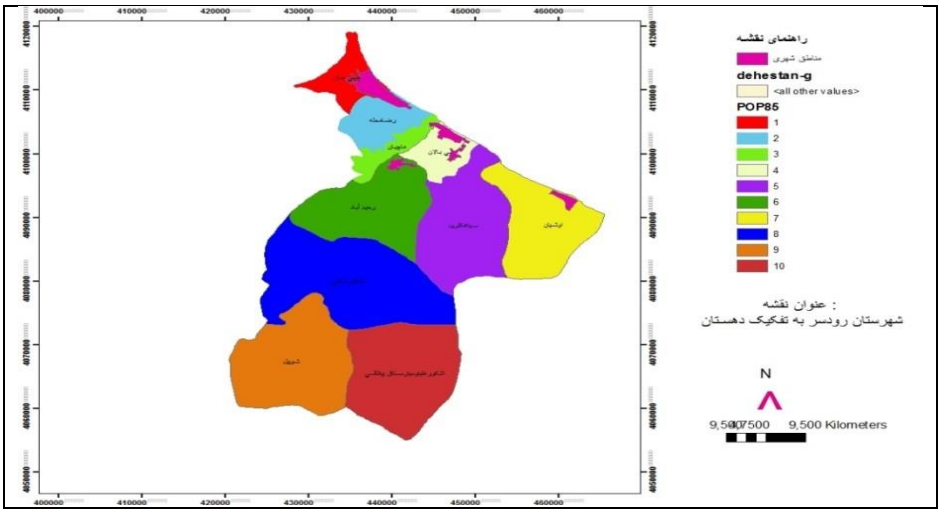
پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی ـ تحلیلی است. بدین ترتیب، برای ارزیابی و تحلیل روند تحولات کالبدی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان رودسر از روش توصیفی و برای تعیین نقش مدیریت محلی در تحولات کالبدی روستاهای این شهرستان از روش تحلیلی استفاده شده است. برای انجام این پژوهش از منابع اسنادی و مطالعات میدانی جهت جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد. در این پژوهش برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار $SPSS_{20}$ و آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. برای ترسیم جداول و شکل ها از نرم افزار EXCEL و برای ترسیم نقشه‌ها از نرم‌افزار ArcCGIS بهره برده شده است. جامعه آماری این پژوهش روستاهای دارای دهیاری شهرستان رودسر می باشد حجم نمونه شامل ۱۰ درصد از

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]
[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

روستاهای دارای دهیاری می باشد که پس از طبقه بندی روستاهای شهرستان در سه طبقه جمعیتی کمتر از ۵۰۰ و ۵۰۰ تا ۹۹۹ نفر و ۱۰۰۰ نفر و بالاتر بدست آمده است روش نمونه گیری جهت تکمیل پرسشنامه و اطلاعات مورد نیاز و روش نمونه‌گیری تصادفی ـ سهمیه‌ای بوده است و تعداد آن ۳۴۵ مورد است. نمونه‌ها براساس نواحی جغرافیایی شهرستان ساحلی، جلگه‌ای، کوهپایه‌ای و کوهستانی محاسبه شده است و به صورت تصادفی بین آنها پرسشنامه تکمیل گردید.

۲. ۱. محدوده مورد مطالعه

شهرستان رودسر، در شرق استان گیلان، بین عرض‌های ۳۶ درجه و ۳۸ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۱۳دقیقه شمالی و طول‌های جغرافیایی ۵۰ درجه و ۷ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۷دقیقه شرقی قرار گرفته است. این شهرستان دارای مساحتی برابر با ۱۳۰۹/۶ کیلومترمربع می‌باشد. مرکز آن شهر رودسر است. تراکم نسبی جمعیت شهرستان به ۱۱۰ نفر در هرکیلومتر مربع می‌رسد. این شهرستان از نظر وسعت بعد از رودبار و تالش، سومین شهرستان استان گیلان می‌باشد. رودسر از طرف شمال به دریای خزر، از طرف شرق به استان مازندران، از طرف جنوب به استان قزوین و از طرف غرب به شهرستان‌های سیاهکل، املش و لنگرود محدود شده است (سازمان برنامه و بودجه استان گیلان، ۱۳۹۵: ۱۸).

شکل ۱. نقشه موقعیت جغرافیایی شهرستان رودسر به تفکیک دهستان، منبع: نگارندگان، ۱۳۹۸

۳. یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی

جامعه آماری این تحقیق مشتمل بر خانوارهای روستایی می‌باشند. در بین ۳۴۵ نفر ساکنین روستایی ۸۴/۶ درصد مرد و ۱۵/۴ درصد زن بوده‌اند. بررسی ترکیب سنی پاسخگویان در ۴ طبقه سنی (کمتر از ۲۰ سال، بین ۲۰ تا ۴۰ سال، بین ۴۰ تا ۶۵ سال و بیشتر ۶۵ سال) بوده است. در این پژوهش از مجموع پاسخگویان حدود ۵۴/۵ درصد از جامعه آماری در محدوده سن ۴۰ تا ۶۵ سال و ۴۵/۵ درصد بین ۲۰ تا ۴۰ سال بودند از مجموع افراد محلی شهرستان رودسر ۴۴/۹ درصد از پاسخگویان مدرک تحصیلی دیپلم، ۱۷/۴ درصد مدرک کارشناسی و بالاتر، ۱۶/۲ درصد دارای مدرک لیسانس می‌باشند. از نظر شغل ۴۴/۹ درصد در بخش غیرکشاورزی بوده و ۲۸/۴ درصد کارمند می‌باشند و ۲۱/۲ درصد نیز دارای شغل صید و صیادی می‌باشند. این آمار نشان می‌دهد که نیمی از افرادی که امروزه در روستاها زندگی می‌کنند بدلیل کمبود زمین به کشاورزی اشتغال ندارند.

یافته‌های استنباطی

در این بخش به بررسی عملکرد مدیران روستاهای شهرستان در بخش کالبدی پرداخته شده و کارهایی که

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]
[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

مدیران در زمینه ساخت و ساز و تغییرات کاربری اراضی در روستاها و همچنین وظایف دهیاران در بحث کالبدی – فضایی در قالب ۸ مولفه مورد آزمون و رتبه‌بندی قرار گرفته است که مجموع این موارد نشان دهنده تحولات کالبدی منطقه است.

مدیریت محلی و تغییر کاربری اراضی روستایی

گیلان استانی کوچک از نظر وسعت اما مهم از نظر تامین محصولات کشاورزی و حفظ امنیت غذایی مردم است که برخورداری این خطه از زمین‌های حاصلخیز، اهمیت حفظ مزارع آن را بیش از پیش نمایان می‌کند. در چنین شرایطی نمی‌توان به راحتی از عواقب منفی سبز شدن آهن و آجر به جای خوشه‌های برنج در بهترین مزارع شالیزاری که باید ۴۰ درصد برنج مرغوب و کیفی سفره مردم ایران را تامین کند، چشم‌پوشی کرد. هر چند ساخت بزرگراه، راه آهن و توسعه شبکه‌های راهی گیلان مزایای بسیاری برای استان دارد ولی بدون اجرای قوانین سخت-گیرانه و برنامه‌های حمایتی از بخش کشاورزی این موارد نیز می‌توانند به تدریج خطر تخریب اراضی شالیزاری گیلان را به وجود آورد. گیلان استانی است که با محوریت کشاورزی شناخته شده و از این رو هرگونه برنامه‌ریزی برای توسعه استان باید با توجه به رویکرد کشاورزی تعریف و اجرایی شود. کارشناسان صنعت کشاورزی معتقدند که رشد و توسعه گیلان و استقرار صنایع و عمران و آبادانی آن باید با حفظ کشاورزی منطقه انجام گیرد استان گیلان حدود ۴۰۰ هزار هکتار اراضی باغی و زراعی دارد که از این میان، ۲۳۸ هزار هکتار اراضی شالیزاری است. ضعف مالی، خرد بودن مالکیت اراضی کشاورزی به کمتر از یک دهم در هکتار برای هر فرد، مقرون به صرفه نبودن کشت برنج، از بین رفتن انگیزه فرزندان کشاورزان برای ادامه کار پدران و بالا بودن سختی کار کشاورزی از جمله عواملی هستند که موجب تغییر اراضی کشاورزی می‌شود در سال‌های اخیر دهیاران و مدیران روستا نیز نقش اساسی در تغییر کاربری زمین پیدا نموده اند مدیران روستا با صدور پروانه و ارسال پروانه به کمیسیون در تغییر کاربری نقش دارند در جددول زیر میزان تعداد پرونده های ارسالی به کمیسیون، متراژ تغییر کاربری یافته (متر مربع)، تعداد پروانه های صادر شده در چند سال اخیر، اسناد دریافت شده برای تغییر کاربری در شهرستان رودسر آورده شده است.

در سال‌های اخیر دهیاران و مدیران روستا نیز نقش اساسی در تغییر کاربری زمین پیدا نموده‌اند مدیران روستا با صدور پروانه و ارسال پروانه به کمیسیون در تغییر کاربری نقش دارند در جداول زیر میزان تعداد پرونده‌های ارسالی به کمیسیون، متراژ تغییر کاربری یافته (متر مربع)، تعداد پروانه-های صادر شده در چند سال اخیر، اسناد دریافت شده برای تغییر کاربری در شهرستان رودسر آورده شده است.

جدول ۱: وضعیت تغییر کاربری اراضی در روستاهای شهرستان رودسر

ردیف	نام بخش	تعداد پرونده‌های ارسالی به کمیسیون	متراژ تغییرکاربری یافته (مترمربع)	تعداد پروانه‌های صادر شده در چند سال اخیر	اسناد دریافت شده برای تغییرکاربری
۱	**رحیم‌آباد**	۵۲	۱۹۷۰۰	۱۵۸	۶۲
۲	**مرکزی**	۲۵۱	۵۷	۳۲۷	۱۴۸۹
۳	**کلاچای**	۲۱۸	۵۲۱۰۰	۴۸۶	۱۹۳۴
۴	**چابکسر**	۲۲۵	۸۲۲۵۰	۵۲۷	۲۱۶۴
۵	مجموع	۷۴۶	۱۵۴۱۰۷	۱۴۹۸	۵۶۴۹

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۸

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]
[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

یکی از دلایل اصلی تغییرات کاربری اراضی شهرستان رودسر را می توان در زمینهٔ گردشگری دانست که با افزایش درآمد، مصرف، تغییرات تکنولوژیک، توسعهٔ حمل‌ونقل، ظهور سیستمهای دولتی، سیاست‌گذاری و بروز تفکر مصرف گرایی، موجب پیدایش انواع مختلف گردشگری و تفریح شده است که این امر منجر به بروز تغییرات کاربری اراضی می‌شود. در بسیاری از مقاصد گردشگری، کاربری اراضی به دلیل محدودیت زمین و نیز رقابت در استفاده از آن موضوعی مهم است که در دستور کار سیاست‌گذاری-های محلی قرار دارد. علاوه بر این، تغییر کاربری اراضی یکی از مهمترین مشکلات مردم در سطح جهانی و محلی است. امروزه تقاضای روزافزون گردشگران، سازندگان خانه‌های دوم و ویلا و زمین، رونق فعالیت‌های بورس بازی زمین و ویلا در کنار ضعف بخش کشاورزی در فرایند تولید، درآمدزایی و اشتغالزایی سبب عرضهٔ سریع و گستردهٔ اراضی زراعی، باغات و زمینهای بایر از سوی جامعهٔ محلی شده است و به تقاضای اغواکننده و میلیونی از سوی گردشگران تبدیل شده است. این موضوع موجب تهی‌سازی منابع طبیعی و کاهش چشمگیر سطح اراضی تولیدی ـ زراعی و باغات به سطوح غیرمولد مسکونی ویلایی شده است و نیز ساخت و ساز در حریم منابع طبیعی ساحل، جنگل، رودخانه، کاهش دسترسی به منابع گردشگری و آلودگی روز افزون محیطی را به دنبال داشته است (قدمی، ۱۳۸۶: ۵۷). اما یکی از تأثیراتی که گردشگری در یک منطقه با داشتن توان‌های بالقوه گردشگری و برخوردار از انواع جاذبه‌ها ایجاد می‌کند، رشد انواع ساخت و سازها می‌باشد. فعالیت‌های ساخت وساز برای توسعهٔ خدمات به گردشگران، به ویژه در زمینهٔ اقامت و پذیرایی رونق دارد. ساخت اقامتگاههای ویلایی، مهمان پذیرهای کوچک روستایی، تبدیل خانه‌ها ی مسکونی به هتل آپارتمان و اجاره منازل برای مدتی کوتاه از جمله فعالیتهای ساخت وساز برای توسعهٔ خدمات به گردشگران است ازدیگر تغییراتی که در نواحی گردشگرپذیر صورت می‌گیرد، به ایجاد واحدهای پذیرایی گوناگون اعم از رستورانها، قهوه خانه‌ها، سفره خانه‌ها و مواردی از این قبیل میتوان اشاره کرد. در برخی از این مکانها غذاهای محلی نیز در اختیار گردشگران قرار می‌گیرد. از پروژه‌های عمرانی همانند احداث جاده‌های ارتباطی جدید گرفته تا احداث اماکن اقامتی و پذیرایی که متأسفانه اغلب آنها با دست‌درازی و تخریب منابع و اراضی طبیعی بکر و یا اراضی کشاورزی و با نادیده گرفتن قوانین موجود، بوجود می‌آیند. اگر از تغییر کاربری اراضی به واسطه اجرای پروژه‌های عمرانی که در راستای رشد و توسعه سکونتگاه‌های روستایی می‌باشد با دیده اغماض بگذریم، سایر تغییر کاربری‌های ایجاد شده که توسط بخش خصوصی بوجود می‌آید، می‌تواند به ناپایداری محیط منجر گردد. به هر حال مسئله گردشگری با همه تحوّل‌ها و دگرگونی‌هایی که در مناطق روستایی دارای جاذبه و چشم‌انداز گردشگری شهرستان رودسر ایجاد می‌کند و ما از آن با عناوینی از قبیل رشد و توسعهٔ سکونتگاه‌های روستایی نام می‌بریم، پیامدهای سوء و تخریب‌هایی در اراضی موّلد و مادر بوجود می‌آورند. موضوع تغییر کاربری اراضی زراعی و باغی در شهرستان رودسر و حتی در اغلب نواحی استان گیلان به‌واسطهٔ ماهیت انبوه و خودجوش گردشگری به وضوح قابل مشاهده است و تغییرات اساسی نیز در آن دیده می‌شود، به‌طوری‌که بسیاری از باغات و مزارع، امروزه تبدیل به اماکن اقامتی، پذیرایی و حتی سایر خدمات مرتبط با گردشگری شده است. ادامه این روند که در مغایرت با اهداف آمایش محیط روستا می‌باشد، می‌تواند تعادل و پایداری طبیعت حساس و آسیب‌پذیر روستا را بر هم زده و

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]
[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

آن را با مشکلات اساسی مواجه کند. آنچه نتایج جدول نشان می‌دهد این است که مدیران روستا تلاش‌های زیادی را در جهت احداث خدمات زیر متحمل شده‌اند و احداث مکان‌های فوق توانسته است تغییرات کالبدی را در سطح روستاها ایجاد نماید که هر یک در بهبود کیفیت زندگی روستاها تاثیرگذار بوده‌اند.

جدول ۲: ساخت و سازهای صورت گرفته توسط مدیران در روستاهای شهرستان رودسر

نام مکان ساخته شده	نام روستا	مساحت مکان به متر مربع
ورزشگاه	سیاهکلرود، بندبن قاسم آباد، ماچیان، بهار سرا، رضا محله، سلاکجان	۵۶۰۰
پارک روستایی	سرولات، سیاهکلرود، اوشیان، قاسم‌آباد سفلی، شوک، طوللات، پوده، حسین آباد تیمجان، رضا محله، احمد آباد، گیلاکجان، ناصر سرا، چینی جان،کلکاسرا	۴۷۰۰۰
زمین ورزشی	چایجان، چایخانه سر، قاسم آباد سفلی، پائین محله قاسم آباد، خیاط محله، سیاهکلرود،کل محله، اوشیان،آخوند ملک، شوک، لیما، پلام، شوئیل، سجیران، بازرگان محله، چینی جان، گسکر محله،گواسرای علیا	۳۹۰۰۰
ساخت هتل	چایجان، حسن سرا، گیلاکجان، بزکویه، رضا محله	۳۰۰۰۰
مجتمع اقامتی و رفاهی	قاسم آباد	۵۰۰۰۰
ساخت کتابخانه	شوئیل،زیاز	۳۸۰
تاسیس فرهنگ سرای کودک	زیاز	۷۰۰
کارخانه آب معدنی	ارکم،آسمان رود، پلام	۱۰۰۰۰
کارخانه فراوری فندق	زیاز	۵۰۰۰
ایجاد آلاچیق‌های گردشگری	خلیفه سرا،گواسرای علیا،گیلاکجان،رحیم آباد، لشکاجان	۱۵۰۰
تاسیس کارگاه نان سنتی	تمیجان	۳۰۰۰
کارخانه تاسیس دستمال کاغذی	دهکده قدس	۵۰۰۰

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۸

جدول ۳. نقش مدیریت در تحولات کالبدی روستاها

مؤلفه‌های بعد کالبدی	شرح	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم
مشارکت و همکاری با شورا در جهت پیگیری اجرای طرح های عمرانی اختصاص یافته به روستا	تعداد	۲۱۷	۷۵	۳۹	۱۴	–
	درصد	۶۲/۹	۲/۹	۱۱/۱	۴/۱	–
بهبود وضع محیط زیست روستا جهت رفاه ساکنان محلی	تعداد	۱۷۳	۱۴۰	۲۴	۸	–
	درصد	۵۰/۱	۴۰/۶	۷	۲/۳	–
مراقبت بر اجرای مقررات بهداشتی و تامین بهداشت محیط	تعداد	۱۷۷	۱۳۵	۲۹	۴	–
	درصد	۵۱/۳	۳۹/۱	۸/۴	۱/۲	–
فراهم نمودن زمینه ایجاد خیابان ها، کوچه‌ها، میدان ها، پارک ها، فضاهای سبز ورزشی و آموزشی- مراکز تفریحی عمومی و مجاری آب و توسعه معابر	تعداد	۲۱۰	۱۱۳	۱۸	۸	–
	درصد	۶۰/۹	۳۲/۸	۵/۲	۱/۲	–
تنظیم و نگهداری و تسطیح معابر مربوط به روستا و تأمین روشنایی در حد امکان	تعداد	۱۸۱	۱۲۵	۲۳	۱۶	–
	درصد	۵۲/۵	۳۶/۲	۶/۷	۴/۶	–
کمک در احداث تاسیسات تولید و توزیع آب، برق و مخابرات و تعیین نرخ آن در روستا تا زمان اقدام مراجع ذیربط	تعداد	۱۹۴	۵۰	۴۸	۲۰	۳۳
	درصد	۵۶/۲	۱۴/۵	۱۳/۹	۵/۸	۹/۶
صدور پروانه برای ساختمان‌هایی که در محدودهٔ قانونی روستا ساخته می‌شود	تعداد	۲۵۵	۵۴	۲۲	۸	۶
	درصد	۷۳/۹	۱۵/۷	۶/۴	۲/۳	۱/۷
همکاری روستاییان در نگهداری و تسطیح راه‌های واقع در حریم اراضی روستا	تعداد	۱۴۳	۱۴۶	۳۷	۱۳	۶
	درصد	۴۱/۴	۴۲/۳	۱۰/۷	۳/۸	۱/۷
گزارش پیشرفت یا عدم پیشرفت فیزیکی طرح‌ها به شورای اسلامی و بخشدار	تعداد	۱۵۴	۱۰۳	۷۰	۸	۱۰
	درصد	۴۴/۶	۲۹/۹	۲۰/۳	۲/۳	۲/۹

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۸

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]
[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

به منظور تبیین نقش مدیریت محلی در توسعهٔ کالبدی سکونتگاههای روستایی شهرستان رودسر، بر اساس معیارها و شاخص‌های تحقیق با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای داده‌های بدست آمده تحلیل شدند. در جریان تجزیه و تحلیل مشخص شد که مدیریت محلی در توسعهٔ کالبدی سکونتگاه‌های روستایی نقش مؤثری دارد. جدول شماره ۴ نتایج آزمون را به تفکیک هر یک از معیارها نشان می‌دهد.

در بعد کالبدی ۸ سوال جهت ارزیابی وظایف و اختیارات مدیران روستا مورد بررسی قرار گرفت. نتایج در جدول (۴) مشاهده می‌گردد. بر طبق نتایج، مشارکت و همکاری روستاییان با دستگاه‌های ذیربط در نگهداری و تسطیح راه‌های واقع در حریم اراضی روستا دارای بالاترین درجه اهمیت و بهبود وضع محیط زیست روستا برای رفاه ساکنان محلی پایین‌ترین رتبه اهمیت را در نقش مدیریت محلی در تحولات کالبدی ـ فضایی روستاها داراست. سایر زمینه‌ها در رتبه‌های بعدی قرار دارد.

جدول ۴. سطح معنی‌داری متغیرهای بعد کالبدی ـ فضایی

رتبه	میزان میانگین	سطح معنی‌دار	درجه آزادی	آزمون t	مؤلفه‌های بعد کالبدی
۶	۱/۹۸۰	۰/۰۰۰	۲	۴۱/۳۹۷	مشارکت و همکاری با شورا در جهت پیگیری اجرای طرح های عمرانی اختصاص یافته به روستا
۹	۱/۸۰۹	۰/۰۰۰	۲	۴۲/۶۲۵	بهبود وضع محیط زیست روستا جهت رفاه ساکنان محلی
۵	۱/۹۳۵	۰/۰۰۰	۲	۵۰/۱۲۴	مراقبت بر اجرای مقررات بهداشتی و تامین بهداشت محیط
۴	۱/۹۷۷	۰/۰۰۰	۲	۴۳/۷۳۸	فراهم نمودن زمینه ایجاد خیابان ها، کوچه ها، میدان ها، پارک ها، فضاهای سبز ورزشی و آموزشی- مراکز تفریحی عمومی و مجاری آب و توسعه معابر
۷	۱/۸۵۷	۰/۰۰۰	۳	۴۹/۹۴۶	تنظیم و نگهداری و تسطیح معابر مربوط به روستا و تأمین روشنایی
۸	۱/۸۰۶	۰/۰۰۰	۳	۴۳/۴۵۸	کمک در احداث تاسیسات تولید و توزیع آب، برق و مخابرات و تعیین نرخ آن در روستا تا زمان اقدام مراجع ذیربط
۳	۱/۹۳۸	۰/۰۰۰	۳	۴۶/۹۴۹	صدور پروانه برای ساختمان‌هایی که در محدودهٔ قانونی روستا ساخته می‌شود
۱	۲/۳۲۲	۰/۰۰۰	۳	۳۸/۷۶۹	همکاری روستاییان در نگهداری و تسطیح راه‌های واقع در حریم اراضی روستا
۲	۲/۰۷۵	۰/۰۰۰	۳	۵۲/۱۹۸	گزارش پیشرفت یا عدم پیشرفت فیزیکی طرح‌ها به شورای اسلامی و بخشدار

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۸

۴. بحث و نتیجه‌گیری

بحث مدیریت در روستاهای ایران همیشه و از گذشته-های دور وجود داشته است ولی در هر زمانی مدیریت با یک عنوان بیان شده است وجود مدیر در هر بخش از جامعه موجب توسعه آن بخش است با توجه به اینکه روستاهای ما همیشه نسبت به شهرها دارای خدمات و امکانات کمتر بوده-اند وجود یک مدیر آموزش‌دیده و متخصص می‌تواند منجر به توسعه روستا گردد که با خود رفاه و آسایش را به همراه خواهد داشت. زیرا برنامه‌ریزی توسعه روستایی مولفه‌های مختلف مدیریتی، محیطی، اقتصادی، زیست‌محیطی و غیره را در برمی‌گیرد.

توسعه روستایی بر مشارکت روستاییان استوار بوده است و مدیریت به صورت متمرکز و دولتی با توجه به پراکنش گسترده و تفاوت های فاحش در ایران دارای توجهی نبوده و از گذشته تا کنون موفقیتی نداشته است. بحث مدیریت در روستاهای ایران همیشه و از گذشته ها دور وجود داشته است ولی در هر زمانی مدیریت با یک عنوان بیان شده است وجود مدیر در هر بخش از جامعه موجب

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]
[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

توسعه آن بخش است با توجه به اینکه روستاهای ما همیشه نسبت به شهرها دارای خدمات و امکانات کمتر بوده اند وجود یک مدیر آموزش دیده و متخصص می‌تواند منجر به توسعه روستا گردد که با خود رفاه و آسایش را به همراه خواهد داشت. روستاهای شهرستان رودسر نیز همانند شهرستانهای دیگر این استان دارای مدیریت محلی در قالب دهیار می باشد. مردم روستا دارای کمبودها و مشکلاتی همانند دیگر جوامع روستایی هستند و بر طبق اطلاعات میدانی وضعیت مدیریت در روستا در حد متوسط تا بسیار خوب است مدیریت روستایی در روستاهای شهرستان بیشتر کارها و وظایف خود را نسبت به روستا انجام داده و در بحث کالبدی روستا قدمهای موثری برداشته اند و در کنار وظایف اداری از مشارکت مردم روستا نیز کمک گرفته‌اند به اعتقاد مردم روستا دهیاران و مدیران روستاهای شهرستان در تغییرات کالبدی اعم از ساخت مسکن، بهبود وضعیت معاب، ساخت پارک روستایی، زمین ورزشی و در برخی روستاها همکاری در ساخت کارگاه و سایر قسمتها نقش مهمی را ایفا نموده اند و به همین دلیل می توان گفت وجود مدیریت های محلی در روستا ضرورت پیدا می کند. این نتایج با یافته‌های بدری (۱۳۹۰)، قنبری و بهرامی (۱۳۹۵)، پور رمضان (۱۳۹۵)، عنابستانی و همکاران (۱۳۹۲) و عنابستانی و حاتمی‌نژاد (۱۳۹۱) مطابقت دارد. بررسی انجام گرفته نشان داده است که با رویکرد توسعه از پایین به بالا دهیاری ها یکی از ارکان مهم در برنامه های توسعه روستایی با دیدگاه مدیریت محلی محسوب می گردد. دهیاری‌ها تحت نظارت مردمی اهالی روستاها (شوراهای اسلامی) و کنترل و سیاستگذاری دولت (بخشداری و فرمانداری‌ها) در روستاهای کشور ایفای نقش مدیریتی می‌نماید؛ لذا، با عملکرد شایسته دهیاری‌ها می‌توان در جهت توسعه پایدار روستایی گام نهاد. بنابراین، با توجه به نتایج می‌توان راهکارهای زیر را پیشنهاد داد:

ـ در جهت دستیابی به تحقق توسعه روستایی در روستا های شهرستان پیشنهاد می گردد توسط متولیان و صاحبان امر به صورت جدی به پیش شرط های اولیه از جمله تدوین چشم انداز توسعه روستایی، وجود استراتژی برای توسعه روستایی، شکل‌گیری مدیریت محلی و مشارکت نهادینه مردم در فرایند توسعه، وجود منابع لازم (سرمایه، نیروی انسانی، ابزار و تجهیزات)، حاکمیت نگاه سرزمینی در فرایند توسعه و مدیریت یکپارچه در فرایند توسعه گردد.

ـ پیشنهاد می‌گردد دست اندر کاران و مسئولان ذیربط ضمن توجه جدی به این موضوع با بازنگری در وظایف دهیاری‌ها، ساختاری متناسب با وظایف، اهداف و ماموریت‌های این تشکیلات به وجود آورند زیرا نوع تشکیلات و ساختار تعیین کننده شیوه تعامل دهیاری با این گونه نهادها می‌باشد.

ـ پیشنهاد می‌گردد دهیاری‌ها با ایجاد طرح‌های در آمد زا، وصول بهای خدمات و مواردی از این دست زمینه‌های خود کفایی و خود اتکایی دهیاری را فراهم آورده شود.

ـ پیشنهاد می‌گردد ساختار و تشکیلات دهیاری به گونه‌ای باشد که ضمن ساماندهی به امور دهیاری، اصل ۲۱ مشارکت مردمی را دچار مشکل ننموده و این ساختار و تشکیلات دهیاری را به نهادی صرفا اداری و مشابه دستگاه اداری دولت و در گیر با مسایل مربوط به دیوان سالاری اداری تبدیل نکند.

ـ با توجه به اهمیت و ضرورت آموزش مناسب برای دهیاران پیشنهاد می‌شود که شیوه آموزش دهیاران به نحوی باشد که ظرفیت‌های ذاتی، مشارکت مردم و روحیه تعاون و همکاری را تقویت نموده و آموزش دهیاران زمینه‌ای را فراهم آورد که بتوان در آن روابط موثر و تنگاتنگی را از

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]
[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

طریق مشارکت مردم و دهیاران برقرار نموده و از طریق درک تفاوت‌های فردی،گروهی و نیز فضاهای متفاوت بتوان دوره‌های آموزشی متوعی ایجاد و مدیریت نمود.

ـ با عنایت به تحقیقات به عمل آمده بی‌شک تحقق توسعه پایدار روستایی در گرو تعامل مثبت و سازنده بین شوراهای اسلامی روستایی به عنوان نمایندگان مستقیم روستاییان که وظایف نظارتی و پیگیری در روستا را عهده دار هستد و دهیاری‌ها که منتخب شوراهای اسلامی روستایی بوده وظیفه ایفای مدیریت و انجام کارهای اجرایی را عهده دار می‌باشند خواهند بود.

ـ باتوجه به تفاوت‌های آشکار مناطق روستایی کشور با یکدیگر پیشنهاد می‌شود ساختار و تشکیلات دهیاری‌ها با یکدیگر متفاوت بوده و متناسب با ویژگی‌های هر روستا و شرایط اقلیمی و کارکردی روستا تعریف می‌گردد و انعطاف‌پذیر باشد و از طرفی نباید به نهادی صرفا اداری و مشابه با دستگاه‌های اداری و دولتی تبدیل شده زیرا مشارکت آحاد مردم در روستا را با اشکال مواجه نموده و مشارکت آحاد جامه روستایی را دچار مشکل جدی می‌نماید.

ـ در جهت اجرای پروژه‌های زیربنایی و مناسب و سایر هزینه‌ها در هر روستا و کنترل و هدایت مفید بودجه و اعتبارات هر دهیاری در راستای تحقق توسعه ضرورت دارد دهیاری‌ها نسبت به اجرای دقیق و صحیح مصوبات شوراهای اسلامی روستایی به تصویب کمیسیون‌های ذیربط در بخشداری‌ها رسیده تا با قوانین و مقررات جاری کشور منطبق گردد.

تقدیر و سپاسگزاری

بنا به اظهار نویسنده مسئول، پژوهش حاضر برگرفته از پایان‌نامه دکتری زینب علیزاده، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت است و فاقد حامی مالی می‌باشد.

فهرست منابع

احمدیان، رضا؛ محمدی، حمید؛ موسوی، سیروس ۱۳۸۷، ویژگی رسمی مناطق روستایی، ***مجله آبادی***، شماره ۵۴. . صص ۱۷-۱۵.

احمدیان، رضا و حمید محمدی، ۱۳۸۹، ***بافت‌شناسی روستاهای کشور***، انتشارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، تهران مؤمنی، مصطفی، ۱۳۸۰، جغرافیای جهان بینی دانشگاه شهید بهشتی، تهران

ازکیا، مصطفی و غفاری، غلامرضا، ۱۳۸۶، ***توسعهٔ روستایی با تأکید بر جامعهٔ روستایی ایران***. تهران: نشر نی.

استعلاجی، محمدرضا، ۱۳۹۱، تدوین الگوی مطلوب مدیریت نوین توسعه روستایی ایران ،***گاهنامه پژوهشی دانشگاه پیام نور استان چهارمحال و بختیاری***. شماره ششم، ویژه نامه علوم انسانی. . ص ۱۷۶.

افتخاری رکن‌الدین، عبدالرضا؛ سجاسی قیداری، حمدالله و عینالی، جمشید ، ۱۳۸۶، نگرشی نو به مدیریت روستایی با تاکید بر نهادهای تأثیرگذار، ***فصلنامهٔ روستا و توسعه***، سال ۱۰، شمارهٔ ۲، صص ۳۱-۱.

امیر انتخابی، شهرام، ۱۳۹۲، تحولات کالبدی فضایی روستاهای ساحلی گیلان (مطالعه موردی: حوزه زیباکنار)، ***فصلنامه برنامه‌ریزی کالبدی ـ فضایی***، دوره ۲، شماره ۴، صص ۱۲۲ـ۱۱۳.

بدری، سیدعلی و نعمتی، ۱۳۸۶، نیازسنجی آموزشی اعضای شوراهای اسلامی روستایی (پژوهشی دراستان‌های اصفهان، همدان و لرستان). تهران وزارت جهاد کشاورزی.

بدری، سید علی،۱۳۹۰، چالش‌های مدیریت روستایی در ایران و ارایه سیاست‌های راهبردی، ***فصلنامه رهنامه سیاستگذاری***، سال دوم، شماره سوم، صص ۲۷۷-۲۴۵.

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]
[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]
[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

بدری، سید علی، سید عارف موسوی، ۱۳۸۸، ***مدیریت روستایی در ایران***، انتشارات فرهنگی اشتیاق نو

پوررمضان، عیسی، علینقی پور، عیسی، ۱۳۹۵، عملکرد دهیاری‌ها از دیدگاه روستاییان با بهره گیری از مدل کانو در روستاهای شهرستان رشت، ***پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی***، سال پنجم، شماره ۱۴. ص ۶۹.

پوررمضان، عیسی، ۱۳۸۹، ***امکان‌سنجی تجمیع تیپ روستاهای جلگه‌ای به منظور توسعه پایدار در گیلان***، رساله دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

پورطاهری، مهدی، افتخاری، عبدالرضا رکن الدین، بدری، سید علی، ۱۳۸۹، ***راهبردها و سیاست‌های توسعهٔ کالبدی سکونتگاه‌های روستایی***، تهران، انتشارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.

حسنلو ، لیلا، ۱۳۹۷، ارزیابی نقش مدیریت روستایی در پایداری روستاها مطالعهٔ موردی دهستان دستجرده (شهرستان طارم)، ***جغرافیا و توسعه*** شمارهٔ ۵۲ ، صص ۱۷۷-۱۴۶.

حسنوند، علی، ۱۳۹۰، نگرشی نو به مدیریت روستایی با تأکید بر نهادهای تأثیرگذار، ***فصلنامه روستا و توسعه***، سال ۱۰، شماره ۲، صص ۵۶-۷۷.

سازمان برنامه و بودجه استان گیلان، ۱۳۹۵.

سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های وزارت کشور، ۱۳۸۴.

عنابستانی، علی اکبر، و حاتمی نژاد ، حجت، ۱۳۹۱، مدیریت نوین روستایی و نقش آن در تحول مساکن با توجه بر عملکرد دهیاران (مطالعه موردی دهستان میش خاص شهرستان ایلام)، ***فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای***، دوره ۷، شماره ۴، صص ۹۶-۷۴.

علاقه‌بند، علی (۱۳۸۹)، ***مقدمات مدیریت آموزشی***، تهران: نشر روان، ۲۲۰ ص.

فراهانی، حسین، و رستم‌خانی، احمد ۱۳۹۱، نقش دهیاری‌ها بر کیفیت زندگی روستاییان دهستان کرسف شهرستان خدابنده، ***مدیریت شهری***، شمارهٔ ۳۰، صص ۲۱۴-۱۹۸.

قنبری سیروس، بهرامی، کیوان، ۱۳۹۵، مدیریت محلی و نقش آن در توسعهٔ کالبدی سکونتگاه‌های روستایی (مورد مطالعه: شهرستان چناران)، ***فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای***، سال ۶ ، پیاپی ۲۲ ، تابستان ۱۳۹۵. صص ۲۷۰-۲۴۲

کلانتری، خلیل، ۱۳۸۴، ***برنامه‌ریزی توسعه منطقه‌ای***، تهران: انتشارات خوشبین، چاپ پنجم.

مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵، سالنامه آماری استان گیلان ، معاونت برنامه‌ریزی استان گیلان.

مقیمی، سیدمحمد، ۱۳۸۲، ***اداره امور حکومت‌های محلی***، تهران: انتشارات سمت.

مولائی‌هشجین نصراله، ۱۳۹۰، جایگاه مدیریت محلی در برنامه‌ریزی کالبدی سکونتگاه‌های روستایی ایران، چاپ اول، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی.

مولایی هشجین، نصرالله، ۱۳۷۹، مفهوم، تعریف و ضرورت برنامه‌ریزی توسعه روستایی، ***مجله سپهر***، دوره نهم، شماره ۳۳، صص ۱۵۰-۱۳۰.

سازمان شهرداری‌ها دهیاری‌های وزارت کشور، ۱۳۸۴، بخش آمار .

هوگلاند، اریک جیمز (۱۳۹۲)، ***زمین و انقلاب در ایران ۱۳۴۰ـ ۱۳۶۰***. مترجم: فیروزه مهاجر، تهران: انتشارات پردیش دانش، چاپ اول، ۲۸۴ ص.

Dennis, E. and Erdmann, D. 2005, "Improvement of job performation", available on: http://www.traintoingrain.com/tda/2005/03/improvingperfo .html.

Maccaffery, Jim, 2005, "Job performance". Available on: www.studies_online.org.

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]

[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]

[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

Rist, Stephan. Chidambaranathan, Mani. Escobar, Cesar. Wiesmann, Urs. Zimmermann, Anne. 2007. Moving from sustainable management to sustainable governance of natural resources: the role of social learningprocesses in rural India, Bolivia and Mali, ***Rural Studies***, 23(1): 23-37.

Woods, Michael, 2005, Rural Geography, SAGE Publication Ltd.

World Bank, 2009, World Development Report, 2000 Attacking Poverty ,Washington, D.C. World Bank.

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]

[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]

[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]

Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas, Vol.1, No.3, Autumn2020,Serial No. 3

Doi:10.29252/gsma.1.3.81 **EISSN: 2717-2325**

http://gsma.lu.ac.ir

Pp. 81-95

Explaining the Role of Local Management in the Physical-Spatial Developments of the Villages of Rudsar County

Zeynab Alizadeh, PhD of Geography Department, Faculty of Humanities, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.

Eisa Pourramazan[*1], Assistant Professor of Geography Department, Faculty of Humanities, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.

Nasrollah Molaei Hashtjin, Professor of Geography Department, Faculty of Humanities, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.

Received: 7 Novamber 2020 ***Accepted: 17 December 2020***

Abstract

Rural management has played a significant role in the development of the country's villages since its formation and the provision of services to the villagers. Therefore, the purpose of this article is to investigate and explain the role of local management in the physical-spatial developments of Rudsar villages in Gilan Province. The research method was descriptive-analytical and the data collection method was field study (questionnaire) and library. The statistical population of this study consists of 187 villages of Rudsar city. The sample size was calculated by random-quota sampling method based on the geographical areas of the county (coastal, plains, foothills and mountains), which included 20% of the villages with rural areas. These villages were selected after being classified into three population classes and a total of 345 questionnaires were completed in 36 villages. Data were analyzed using SPSS20 software and one-sample t-test. Findings showed that Rudsar County, like other counties of Gilan province, has management in the form of rural municipalities. The villagers have shortcomings and problems in institutional and managerial affairs, and in general the management situation in the village is moderate to very good. The issue of changing land use of agricultural and horticultural practices in Rudsar County and even in most areas of Gilan Province is clearly visible due to the massive and spontaneous nature of tourism (construction of welfare complexes, rural parks, etc.). Also, according to the results, the participation and cooperation of villagers with relevant agencies in maintaining and providing roads located in the rural areas of the highest importance and improving the rural environment for the welfare of local residents the lowest importance in the role of local management in physical-spatial development of villages.

Keywords: Rural management, Physical development, Spatial development, Rudsar County.

*[1] Corresponding Author: email: pourramazan@iaurasht.ac.ir

To cite this article:
Alizadeh, Z., Pourramazan, E., Molaei Hashtjin, N (2020). Explaining the role of local management in the physical-spatial developments of the villages of Rudsar county, Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas, 1(3), 81-95. Doi:10.29252/gsma.1.3.81

[Downloaded from gsma.lu.ac.ir on 2024-03-29]

[DOR: 20.1001.1.27172325.1399.1.3.6.9]

[DOI: Doi:10.29252/gsma.1.3.81]